

6 YAPILMASI GEREKEN DOĞRU İŐ

Beatrice Progidar/2003

Kız çocukların eğitimi, kalkınma sorunlarına ivedi alışılmış çözümlerden daha öteye bakmaya hazır herhangi bir hükümet başkanının düşlerindeki yatırımdır. Kız çocukların eğitimini finanse etmek, sosyal kalkınmanın diğer alanlarını kaynaktan yoksun bırakmak şöyle dursun, bunlardaki gelişmelere de değer katacaktır. Örneğin bu eğitime yönelik yatırımlar sayesinde hem çocuk hem de anne ölümleri azalacağından, çocuklar daha sağlıklı olacağından ve HIV/AIDS'in yayılması önleneceğinden, sağlık hizmetleri üzerindeki baskı da azalacaktır. Böylece kadınların becerileri ve üretkenlikleri artacağından yoksulluk azalacak ve ekonomi uzun dönemde güçlenecektir. Kız çocukların eğitimi ile kalkınmanın diğer alanları arasında yakın bir ilişki bulunması, örneğin, bir okula temiz su ve sanitasyon imkanları sağlamak amacıyla yapılacak bir kalemlik bir harcamanın çifte yarar sağlaması anlamına gelir: Toplumda sağlık ve hijyen gelişirken daha fazla sayıda kız çocuğun okula gitmesi.

Maliyet öyle hiç de katlanılmaz değildir. Eğitim alanındaki binyıl hedefini (2015 yılına kadar bütün çocukların ilköğretimi tamamlamaları) gerçekleştirmek için gerekli ek maliyet yıllık 9.1 milyar ile 38 milyar dolar arasında değişmektedir.⁸⁶ Dünya Bankası tahmini olup büyük bölümü gelişmekte olan ülkelerin kendileri tarafından karşılanacak 38 milyar dolar veri alındığında, dış yardımlarla kapatılması gereken 5-7 milyar dolarlık bir açık vardır.⁸⁷ Bu, bugünden 2015 yılına kadar olan süre içinde toplam 60 milyar dolarlık bir fatura demektir. Hiç kuşkusuz önemli bir tutar; ancak görüldüğü kadarıyla para bulmakta pek güçlük çekilmeyen geniş çaplı askeri harcamalarla karşılaştırıldığında çok daha mütevazı sayılabilir.

Pratik engeller de aşılabılır niteliktedir. Eğitim alanında, daha önce çözümü başka yerlerde uygulanmamış ve sınanmamış tek bir sorun bile yoktur. Kız çocukların eğitimiyle sağlanacak yararlar tartışma götürmez açıktır. Ayrıca, bu alanda yol aldırarak stratejiler ve somut önlemler iyi bilinmektedir. Bunlar, tüm dünyada çeşitli projeler

ve programlar çerçevesinde uygulanmıştır (bkz. s. 83, hemen hemen her sorunun çözümü).

Yıllar boyu biriken deneyim, kız çocukların eğitimi alanında hangi girişimin işe yarayıp hangisinin yaramadığını kesin olarak belirlemiştir. Örneğin, Sahra Güneyi Afrika'daki duruma ilişkin değerlendirmeler, toplumsal cinsiyeti gözetten bir yaklaşımın mevcut eğitim programlarının üzerine basitçe "aşılamayacağı" göstermiştir. Bunun denendiği yerlerde, mevcut programın değişime direndiği görülmüştür. Kız çocukların eğitimine ilişkin projelerin en baştan bu şekilde tasarlanması, hem hükümetler hem de program planlarının bu projelere kararlılıkla sahip çıkmaları gerekmektedir.

Kız çocukların eğitimine ilişkin projelerin üç net hedefi olması gerekir: Okul dışındaki kızların toplam sayısını azaltmak; kız ve erkek çocukların aldıkları eğitimin kalitesini yükseltmek ve bütün

çocukların öğrenim başarı düzeylerini güvence altına almak. Eğitime erişimi gözetten müdahalelerle eğitim kalitesini yükseltmeyi amaçlayan müdahalelerin birlikte örülmesi, başta kızlar olmak üzere okul dışı ve riskli durumdaki çocukların belirlenip okula yöneltilmelerine, okulda tutulmalarına ve güvenli ve verimli bir ortamda başarılı olmalarına katkıda bulunacaktır. Bu tür müdahaleler, eğitim sistemlerinin bütün çocuklar için yararlı sonuçlar vermesine yardımcı olur.⁸⁸

Afganistan'daki durum, uluslararası topluluk krize karşı etkili bir girişimde bulunduğu neler yapılabileceğini göstermektedir. Bu ülkenin örneği, çocukların öğrenmeye açlıkları, ana babaların çocuklarına ilişkin düşleri, ulusal hükümetin bu alanda öncülük yapmaya hazırlıklı oluşu ve uluslararası topluluğun yardıma istekliliği gibi etmenler bir araya geldiğinde kazanılabilecek başarılarla işaret etmektedir. Başta Taliban dönemi

Kalkınmanın başarılması gereken görev herkese eğitim sağlanması görevidir ve herkese eğitim sağlanması için yapılması gereken de kız çocukların eğitime kazanılmasıdır.

olmak üzere on yıllarca süren çatışmalar sırasında eğitime duyulan hasret, ailelerin çocuklarının eğitimine yönelik arzularını inanılmaz boyutlara ulaştırmıştır. UNICEF'in olağanüstü koşullarda bu kesime eğitim materyalleri sağlamak üzere yaptıkları, bu kuruluşun bugüne dek üstlendiği en geniş kapsamlı operasyon niteliğindedir (73. sayfada yer alan *Afganistan'la ilgili panele bakınız*).

Eğitimde yeni bir paradigma

Kız çocukların eğitimi ile kalkınmada ulaşılan sonuçlar arasındaki karşılıklı bağımlılık bu rapor boyunca ele alınıp çözümlenen konulardan biridir. Kız çocukları okula yöneltip orada tutmak için, aile, topluluk, yerel yönetimler ve ulusal hükümet dahil bütün düzeylerde entegre stratejiler gerekmektedir. Kız çocukların eğitimsizliği uzun yıllar özel bir mesele, tek tek aileler tarafından

ele alınacak bir konu olarak görülmüştür. Gelgelelim, bu raporda sunulan kanıtlar, her kız çocuğu eğitime görevinin aynı zamanda bütün sektörleri kapsayan bir kalkınma sorunu olduğunu göstermektedir.

Evet, eğitim bakanı elbette önemlidir; ancak...

İşin içinde, ilköğretime bütçeden yeterince pay ayırması, okul harçlarını kaldırarak okulları parasız yapması ve yoksul ailelerin yeterli gelir düzeyine ulaşmalarını sağlaması gereken maliye bakanı da vardır.

Sağlık bakanı, eğitim kurumlarına yeterli sağlık, su ve sanitasyon hizmetleri sağlamak durumundadır.

Çalışma bakanı, çalışan çocuklar için koruyucu standartlar getirmek, böylece çocukların sömü-

PANEL 11

Afganistan: Yeniden

"O durumda kendimi nasıl hissettiğimi anlatmam mümkün değil. Ülkeyi Taliban yönetimi ele geçirdikten iki yıl sonra terk ettim ve bu rejim sona erdiğinde geri döndüm. Hissettiklerimi anlatamam." Gözlerinde yaşlarla bunları söyleyen kişi Necibe Faruk*. Kendisi şu anda Nahisa Barbad Okulu başöğretmeni.

Taliban rejiminde kız çocukların eğitim görmeleri yasaktı; ancak pek çok ana baba ve öğretmen evlerinde kızlara gizlice eğitim vermekteydi. Başöğretmen, sonunda kendisini ülkeden ayrılma kararına vardırarak olayı anımsadıkça gözleri yeniden yaşıyor. Okulu Taliban yönetimi tarafından iletişim merkezine dönüştürülmüştü. Burkasını giyerek, her gün bir zamanlar okulu olan binanın çevresinde dolaşıyordu.

Bir gün, burkallı bir başka kadın kendisine selam verdi. Bu kişiyi sesinden tanıyamayan Bayan Faruk, karşındakine yüzünü açmasını söyledi. Karşındaki kadın yüzünü açtığında bu kişinin eski öğrencilerinden biri olduğunu gördü. Birkaç dakika sohbet ettikten sonra ayrıldılar. Ancak kadın birkaç adım uzaklaşmıştı ki, Taliban üyesi ona yaklaşıp dövmeğe başladı. Öğretmen eski öğrencisinin yanına koştu, vücuduyla ona siper olurken kadının burkasını onun isteği üzerine açtığını anlatmaya çalışıyordu. Bayan Faruk bu olaydan kısa süre sonra Afganistan'dan ayrıldı ve Pakistan'daki mültecilerin eğitimiyle ilgili bir işte çalışmaya başladı.

"Eğitim her toplumun temelidir. Okulların kapısını kapatırsanız, hapisane koşullarını doldurmuş

olursunuz."

Afganistan'ın, Taliban rejiminin BM onaylı bir askeri operasyon sonucunda devrilmesinden sonraki deneyimi, başarılı, müreffeh ve huzurlu bir geleceğe giden yolun okul kapılarının yeniden açılmasından geçtiğini göstermektedir.

Afganistan'da 2002 yılında başlatılan Okula Dönüş kampanyası, uluslararası topluluk belirli bir krize yanıt verme kararlılığını gösterdiğinde neler başarılabilirliğini göstermiştir. Özellikle Taliban döneminde olmak üzere uzun yıllar eğitime aç kalan çocukların eğitime yönelik arzuları iyiden iyiye kabarmıştı. UNICEF'in, olağanüstü koşullarda bu ülkedeki çocuklara eğitim

rülmelerini ve eğitimden uzaklaşmalarını önlemek zorundadır.

Adalet bakanının okulları güvenli yerler yapma gibi bir görevi vardır.

Planlamayla ilgili bakan, yerel toplumlara ve aileleri, çocuklarının sağlıklı biçimde büyüyüp gelişebilmeleri için gerekli hizmetleri gözleyebilecek biçimde güçlendirmek zorundadır.

İleriye doğru yedi adım

Dünyanın dört bir yanında okula gitmeyen 65 milyon kız çocuğu, bu dünyanın dikkatlerini örneğin bir savaş kadar fazla çekmeyecektir. Bu çocuklar, çölde ilerleyen tanklarla kurtarılmayacaktır. Bu çocukların çilesini haykıran manşetler "rating" almayacak, gazetelerin tirajını artırmayacaktır.

Bu çocukların ziyan edilen potansiyelleri, tuzu kuru olanların vicdanlarını dürtüklemek üzere birinci sayfa fotoğrafları arasında yer almayacaktır.

Ama böyle de olsa, bu çocukların çilesi olağanüstü bir duruma işaret etmektedir. Hükümetler, yardım kuruluşları ve uluslararası kurumlar, bu 65 milyon insan savaş hattının yakınındaki dağlarda mahsur kalıp TV kameraları oraya üşüştüğünde nasıl bir olağanüstü durum ortaya çıkıyor ve bu durumda neler yapılıyorsa aynı şeyi yapmalı, bu insanları kurtaracak pratik adımları atmalıdırlar.

Toplumun her düzeyinden liderler, hep birlikte şunları yapmalıdır:

1. Kız çocukların eğitiminin, kalkınma çabalarının vazgeçilmez bir bileşeni haline getirilmesi.

İnsan haklarıyla ilgili temel ilkeler, ekonomik kal-

materyalleri sağlanmasında oynadığı rol gerçekten bir iftihar vesilesidir ve ayrıca kuruluşun bugüne kadar gerçekleştirdiği en kapsamlı operasyon niteliğindedir.

Geçici Yönetim, 2001 yılı sonunda UNICEF'in de desteğiyle eğitim sistemini yeniden inşa etmek için elinden geleni yapma kararlılığıyla işe başladı. Üzerinde durulan ilk hedef, 1.5 milyon çocuğun 2002 yılı Mart ayına kadar okula

başlatılmasıydı. 700 bin çocuk için gerekli eğitim materyalleri bölgeden sağlanırken, ihtiyacın geri kalan kısmının UNICEF'in Danimarka'da bulunan depolarından sağlanması gerekiyordu. Ortada hazır hiçbir şeye yokken Pakistan sınırında materyallerin paketlendiği bir tesis oluşturuldu ve bu tesiste 180 kişi iki vardiya halinde istihdam edildi. Bu işlemler iki aydan kısa bir süre içinde, dakikada iki kutu olmak üzere 50.000 eğitim paketi

hazır hale getirildi. Tacikistan ve Özbekistan'da gerçekleştirilen daha küçük çaplı paketleme işlemleri ise 10.000 eğitim paketi, 400 boş-zaman eğlence takımı ve 600 okul çadırı üretilmesiyle sonuçlandı. Ülkede dağıtılan eğitim malzemelerinin toplam ağırlığı 7 bin ton kadardı. Dağıtım işlemlerinde, eğitim görevlilerinin yanısıra, ulusal bağışıklama ağının bir parçası olarak sağlık görevlileri de çalıştı.

Afganistan'ın çocukları ve genç insanları, size ebeveynlerinizin, öğretmenlerinizin, hükümetinizin ve dünyanın farklı yerlerinden insanların büyük çabalar sarfederek okulda yeniden başlama olanağını sunduklarını söylemek istiyorum. Bu yetişkinler olarak bizim sorumluluğumuz. Şimdi sıra sizde. Öğretmenlerinizi dinleyin, öğrenebildiğiniz herşeyi öğrenin, sorular sorun ve zihinlerinizi düşüncelere açık tutun. Herhangi birinin sizi okuldan ayırmasına izin vermeyin. Kız ya da erkek olun bu sizin hakkınız. (C.Bellamy, Okula Dönüş, 23 Mart 2003)

kınma ve yoksullukla mücadele programlarında yer almalı, kız çocukların hakları açık biçimde korunmalıdır. Hükümetler, uluslararası finans kuruluşları, ikili ve çok taraflı yardım kuruluşları sosyal adalet ilkelerini kalkınma programlarına uygulamış olsalardı, elde edilen sonuçlar en marjinal kesimler başta olmak üzere toplumun tümü için çok daha iyi olurdu (*bkz. Bütçeler ve insan hakları.*)

- Ekonomik kriz dönemlerinde ya da ulusal politikalarda değişikliğe gidildiğinde kamu hizmetleri korunmalıdır ki, kız çocukların eğitim, sağlık, beslenme ve güvenlik alanlarındaki hakları yeni durumdan zarar görmesin.
- Eşit fırsat yeterli değildir. Ayrıca “sonuçlarda eşitlik” üzerinde de durulmalıdır ki, kızlar ve erkekler dahil bütün çocuklar yüksek kaliteli eğitimden eşit biçimde yararlanabilsinler.

- Çocukların ve ailelerin kendilerini ilgilendiren kararlara katılım haklarına saygı gösterilmelidir. Eğitime yönelik bütçe payları ve kalkınmayla ilgili kararlar gibi bütün halkı etkileyecek meselelerde bu kesimlerin görüşleri de dikkate alınmalıdır. Kız çocuklar eşit fırsatlara; ve demokratik yönetim açısından vazgeçilmez olan anlamlı bir katılım için eşit hazırlığa sahip olmalıdırlar.

2. Kız çocukların eğitimini ulusun temel özelliği durumuna getirilmesi

Bundan kastedilen ‘okul dışı tek bir kız kalması’ sloganını bir ülkenin ulusal özelliği durumuna getirmektir. Öyle ki, kız ve erkek çocukların çalışma yaşamında sömürülmeleri nasıl tepki uyandırıyor- sa, kız çocukların evlerde tutuldukları toplumlar da öyle eleştirilsin ve kınınsın. Böyle bir anlayışın yaratılması, kız çocukların eğitiminin aileler ve toplum açısından sağlayacağı yararları anlatan

Kampanyanın bir başka amacı da Eğitim Bakanlığı’nda kapasite inşasını sağlamaktı. Bu çerçevede, veri toplama ve dağıtım işlemlerine yardımcı olacak 600 odak kişi tespit edildi. Bu kişiler, kendilerine teknik ve mali destek sağlanmak üzere düzenlenen bölgesel çalıştaylarda yer aldılar.

23 Mart 2002 tarihinde Afganistan’da yaklaşık 3 bin okul kapılarını kız ve erkek öğrenciler için açmıştı. Gerekli malzemelerin yüzde 93’ü okullara zamanında teslim edilmişti. 2002 yılı Eylül ayına gelindiğinde ülkenin güneyinde çok daha fazla sayıda çocuk okula başlıyordu. Bunların arasında Pakistan, İran ve çevredeki diğer ülkelerden geri dönen ailelerin çocukları ile Afganistan içinde başka yerlerdeki kamplarda yaşadıkları evlerine dönenler de yer alıyordu. Böylece bir yıl içinde okula başlayan çocuk sayısı 3 milyona ulaşıyordu ve bu sayı başta öngörülenin iki katıydı. Bu öğrencilerin yüzde 30’unu kızlar oluşturmaktaydı. Bu, birçok yöre açısından büyük bir ilerleme anlamına geliyordu; çünkü, daha Taliban dönemi öncesinde bile ilkokul çağındaki kız çocukların

yalnızca yüzde 5’i okula gidiyordu.

Eğitim kampanyasının 2003 yılı görevi, uluslararası topluluğun dikkatlerinin (ve dolayısıyla finansmanının) başka yönlere kaydığı bir ortamda bu gelişmeyi pekiştirmek ve daha ileriye götürmektir. Burada eğitimin kalitesi ön plana çıkıyordu; çünkü, sistem kurulduktan sonra çocukların okullardan uzaklaşmaları durumunda onları yeniden okula kazanmak daha güç bir işti. Bu durumu gözeten Eğitim Bakanlığı UNICEF’ten 2003 ders yılını kapsayan bir öğretmen eğitimi çalışması düzenlemesini talep etti. Öğrenci merkezli sınıflar, ders planlaması ve mayın duyarlılığı gibi konulara odaklanan 8 günlük bu eğitim çalışmasından 19.500 ilkokul öğretmeni yararlandı.

Ortada halen önemli güçlükler olmakla birlikte, Afganistan’da 2 yıl içinde sağlanan gelişme gerçekten kayda değerdir. Çatışma dönemini izleyen olağanüstü bir dönemde eğitim ilk kez en üst düzey öncelik kazanıyordu. Bir zamanlar yalnızca erkeklerin görülebildiği sokaklarda şimdi sırtlarında çantaları okula giden çocukların da görülebilmesi, gelecek açısından çok şey vaat

eden bir olgudur.

Afganistan’da eğitim açlığı neredeyse elle tutulur somutluktur. Üstelik bu ülkenin insanları, yıkıma uğramış bir ülkenin yeniden ayağa kalkmasında eğitimin gücüne de inanmaktadırlar. Süreyya Habibi, çalışması Taliban rejimi tarafından yasaklanana kadar 19 yıl öğretmenlik yapmıştı. Gerçi öğretmenliğini evlerde gizlice sürdürmüştü; ama şimdi bir sınıfa girip en iyi yaptığı şeyi yapması onun için bambaşka bir mutluluktur: “Ülkenin, bu çocukların geleceğine katkıda bulunuyor olmaktan çok mutluyum. Son 5 yılı hiçbir şey yapmadan geçirdiğimi unutmayın. Şimdi yeniden öğretmek, öğretmek istiyorum....”

Bu ülkede, en azından bugünkü durumda, öğrenciler öğretmenlerinin değerini gerçekten bilmektedirler. Kabul’daki Abdul Gafur Nedim okulunun panosunda asılı duran ve bir öğrenci tarafından yazılan şiirde şöyle denmektedir: “Öğretmenler, yaşamımızda bir ışıktır; onlar olmazsa, toplum da olmaz.”

* Bu panelde yer alan kimi isimler değiştirilmiştir.

yaygın yurttaşlık eğitimi kampanyalarını gerektirir. Siyasetçilerden ana babalara, özel sektörden kitle iletişim araçlarına kadar toplumun bütün kesimleri bu yönde harekete geçirilmelidir. Hükümetler, kız çocukları okula çekip orada tutma sorumluluklarının hesabını verebilmelidirler. Bu amaçla:

- Okula gitmeyen kız çocuk sayıları düzenli olarak halka açıklanmalıdır ve bu konu örneğin istihdam oranlarının artırılması kadar ülke ölçeğinde duyarlı bir konu olarak kabul edilmelidir.
- Ülkeler, bu alandaki cinsiyet eşitliği tam olarak sağlanıncaya kadar, yalnızca öğrencileri okula çekmeye yönelik çalışmalarda kullanılmak üzere eğitim ve tüketim vergileri getirme fikri üzerinde durmalıdırlar.
- Hükümetler, ülkelerinde uygulanıp başarılı olan projelerin bir envanterini çıkarmalı, bu projelerin kapsamını ülke ölçeğinde genişletmeli ve bu projelerin kız çocukların temel eğitimlerini tamamlamalarına ne ölçüde katkıda bulunduğunu değerlendirmelidirler.

3. Okullarda her tür harcın kaldırılması

Okul, bir insan hakkıdır; ekonomide işler yolunda gittiğinde para ayrılabilir bir lüks değil. Eğitim sistemleri bu ilke üzerinde kuruluş çalıştırdıklarında, çoğunluğunu kızların oluşturduğu en marjinal ve dezavantajlı kesimlerin eğitim haklarının güven altına alınması yolunda önemli bir adım daha atılmış olacaktır. İlköğretim ücretsiz, evrensel ve zorunlu olmalı; ana babalara, çocuklarının alacakları eğitim konusunda tercihte bulunma fırsatı tanınmalıdır. İlköğretim kurumlarında alınan harç vb. türü bütün ücretler hemen kaldırılmalıdır. Ana babalar çocuklarının eğitimine para ödemek zorunda kaldıklarında Herkes için Eğitim hedefine ulaşılması olanaksız hale gelir ve kız çocuklar erkeklere göre bundan daha da zararlı çıkarlar. Eğitimin her çocuğun hakkı olduğu kabbellenilmelidir.

4. "Eğitim kutusunun" hem içinden hem dışından düşünülmesi

Genel olarak eğitim, özel olarak da kız çocukların eğitimi her bir ülkede yoksullukla mücadele stratejisine ya da gene yoksulluğu hedef alan diğer

ulusal planlara bütünüyle içselleştirilmelidir. Bu bağlamda işe yarayan programlarda ölçek büyüme yoluna gidilmelidir.

Kız çocukların okullaşmaları, aşağıda örneklenen girişimler yoluyla yaygınlaştırılabilir ve yaygınlaştırılmalıdır:

- Kız çocukları ve kadınları koruyucu nitelikte ayrımcılık karşıtı yasal düzenlemeler
- Kız çocuklar ve kadınlara odaklanan HIV/AIDS önleme programları
- Kız ve erkek çocuklara eşit davranan, bu arada toplumsal cinsiyet rollerini ve ilişkilerini de ele alan erken dönem çocuk gelişimi programları
- Evlere ve okullara su ve sanitasyon sağlanmasına yönelik yatırımlar
- Toplumlarda şiddetin azaltılmasına yönelik çabalar; kızların konumuna özel özen göstererek çocukların sömürü ve suistimalden korunmaları.

Bu arada, eğitim alanındaki yatırımlara girilirken, okulların aşağıdaki durumlarda son derece başarılı olabildiklerine ilişkin kanıtların dikkate alınması:

- Kız çocuklara, spor, kültürel ve toplumsal etkinlikler ve okul yönetimine katılabilmeleri için daha fazla fırsat tanınması
- Kız çocuklarını okula gönderen ve okulda tutan aileleri özendirici paketler ve maddi yardımlar; öğrencilerin okul başarılarının artırılmasına aktif katkılar
- Öğretmenlerin çocuk hakları ve toplumsal cinsiyete duyarlı ders teknikleri konusunda eğitilmeleri
- Öğretmenlerin geçimlerine yetecek maaşları düzenli olarak alabilmeleri
- Ana babaların okul yönetimine ve okulları destekleyici girişimlere katılmaları; okul aile birliklerinde yer almaları; evelerde daha iyi öğrenim

BÜTÇELER VE İNSAN HAKLARI

Kalkınmaya insan hakları çıkışlı bir yaklaşım, bütün hakların zamanla yaşama geçirilmesini öngörür. Devletlerin, mevcut kaynaklarının azamisini harekete geçirerek yurttaşlarının insan haklarının yaşama geçirilmesi için uzun dönemli finansman planları yapmaları gerekir.

Bütçe hazırlama sürecinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bugünkü uygulamalarda, büyüme ya da istikrar hedefleriyle birlikte önce makro ekonomik çerçeve belirlenmekte. Sıra devlet harcamalarına geldiğinde, insan haklarının yaşama geçirilmesini sağlayacak programlar genellikle kaynak kullanımı açısından öne alınmamakta; öncelik dış borç ödemeleri, savunma ve büyüme ile ilgili sektörlere tanıdıktan sonra geriye ne kalırsa o diğer programlara tahsis edilmektedir. Hükümetler Binyıl Kalkınma Hedefleri ya da “Çocuklara Uygun bir Dünya” çerçevesindeki hedeflere sahip çıkıyor olabilirler; ne var ki, bu hedefler için ayrılan kaynaklar genellikle gerekli olanın altında kalmaktadır. Bunun önlenmesi için, bütçe hazırlıkları sırasında, hakları yaşama geçirecek programlara gerekli fonların sağlanmasına özel önem tanınması zorunludur.

Hükümetler bütçelerini yeniden düzenlerken kimi gerçeklerin göz önüne alınmasında yarar vardır:

Haklar karşılıklı bağımlıdır. Bütün haklar eşit derecede önemlidir ve bir hakkın uygulanmaması diğer hakların yaşama geçmesini de önleyebilir ya da geciktirebilir. Örneğin, sağlık, eğitim, beslenme ve su temini alanlarındaki gelişmeler birbirlerini karşılıklı olarak pekiştirdikleri gibi genel olarak büyümeyi de destekler. Bu sinerji, bütün hakların gerçekleştirilmesine yönelik çabaların gerekçesini oluşturur.

Geriye gidilmemesi: Bu, insan hakları temelli

yaklaşımın temel özelliklerinden bir başkasıdır. Buna göre, hiçbir kişi, bilinçli bir kamusal girişim sonucunda haklarının gerçekleşmesinde daha geriye düşmemelidir. Oysa, ticaret ve vergi düzenlerindeki dahil birçok makro ekonomik reform genellikle yoksullar olmak üzere toplumun belirli kesimleri üzerindeki olumsuz sonuçlarına karşın uygulanmaktadır. Bu reformlar kendi başlarına alındıklarında insan hakları ilkelerine aykırı düşmeyebilirler; ancak gene de, kimi hanelerin çocuklarının gereksinimlerini karşılama yeterliliklerini eksilterek bu hakları fiilen ihlal edebilirler. Dolayısıyla, bu tür politika değişikliklerinin sosyal güvenlik ağlarıyla birlikte gerçekleştirilmesi gerekir.

İnsan hakları yaklaşımı ayrıca **eşit sonuçlar** gözetir. Bundan kastedilen, hizmetlere eşit erişim ve eşit fırsatların ötesindedir. Örneğin, sağlıklı bir çocuğa göre özürlü bir çocuğun eğitimden yararlanabilmesi için genellikle daha fazla kaynağa gereksinimi vardır. Nitekim, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 23. maddesi de, “Tarafların, özürlü çocukların özel bakım gereksinimlerini gözetmelerini” öngörmektedir.

Son olarak **katılım** bu yaklaşım açısından temel önemdedir. Demokratik katılım, özgürlüklerin ve sivil serbestinin güvence altına alınması ve yurttaşların haklarının bütünüyle yaşama geçirilmesi amacıyla devletin azami kaynak ayırması açısından vazgeçilmezdir. Tabandan katılım, hiç kimsenin ayrımcılığa maruz kalmamasını ya da haklarından yoksun bırakılmamasını güvence altına alır. Bu anlamda tabandan geliştirilecek programların herkes için en iyi sonuçları verebilmesi için bu programların katılımcı, saydam ve hesap verebilir özellikte olması gerekir.

ortamları yaratılması için kendilerine destek olunması ve çocuklarının okul başarısına katkıda bulunacak duruma gelmeleri.

5. Okulların toplum kalkınma merkezleri olarak işlev görmeleri

Okullarla birlikte daha az örgün nitelikteki öğrenim mekanları salt ders görülüp beceri edinilen yerler olmanın ötesine geçmelidir. Buraları, toplum katılım ve kalkınma merkezleri olarak işlev görmelidir. UNICEF'in çatışma ve olağanüstü durumlarla ilgili deneyimi, eğitimin trajedi ve kaosu düzelme ve umuda dönüştürme gücünü göstermiştir. Çünkü eğitim, gençlerin yaşantılarına ve ruhsal yönelimlerini düzen ve olumluluk kazandırmakta ve gelecekle büsbütün olumsuz olmasa bile belirsiz çocukların buna karşın belirli bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

HIV/AIDS salgını, olağanüstü durumlarda eğitimin oynayabileceği rolle ilgili dersleri gündeme taşımaktadır. Görülmüştür ki, çocukları ve gençleri HIV enfeksiyonundan korumada en etkili araçlar okullardır. Tek başına bu gerçek bile, hastalığın daha fazla yayılmasını önleme ve sonuçlarını hafifletme çabalarında okulların merkezi önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca okulların, konuları ne olursa olsun bütün çocukların gereksinimlerine yanıt verebilecek esnekliği taşımaları gerekir. Bunların arasında, eğitimden geleneksel olarak dışlanan kızlar da vardır, yaşamlarını sokaklarda sürdürenler de. HIV/AIDS yüzünden en yakınlarını yitiren ya da son derece güç konumlara düşen çocuklar da söz konusudur. Yakınlarını AIDS yüzünden yitirenlerle kız çocuklar başta olmak üzere çocukları ve gençleri bu hastalığa karşı korumada en etkili araçlar okullardır; çünkü bu çocuklar ve gençler gerek kendilerini gerekse topluluklarını AIDS'den koruyacak, daha iyi bir gelecek kurmalarına yarayacak bilgi ve becerileri okullardan edinebilirler. HIV/AIDS salgınına yaygınlaştıran etmenlerin başında gelen ayrımcılık ve cehaletin üzerine yürünebilecek yerler de gene okullardır.

O halde, HIV/AIDS olsun, çocukların ve gençlerin yaşamını tehdit eden diğer tehlikelerin olsun ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların merkez-

de eğitimin yer alması gerekmektedir.

6. Stratejilerin entegre edilmesi

Kız çocukların eğitimi önünde duran çok yönlü engellerin aşılması için entegre stratejilere gerek vardır. Entegre stratejilerin üç düzeyde devreye girmesi gerekir: Birincisi, yatırımlar, politikalar ve kurumlar; ikincisi, hizmet sunumu; üçüncüsü ise kavramsal çerçeveler, başka bir deyişle ekonomik yaklaşımlarla insan hakları çıkışlı yaklaşımlar.

a. Yatırımlar, politikalar ve kurumsal girişimler
İstenilen sonuçların alınmasını engelleyebilecek politikalar üzerinde durmadan, belirli hedefler için finansal kaynak ayrılması kendi başına yeterli olmayacaktır. Örneğin harçlar ve okula kayıt açısından caydırıcı diğer etmenler ortada dururken daha çok okul inşa etmenin fazla bir yararı olmayacaktır. Aynı şekilde, mevcut kaynaklardan en fazla verimin alınabilmesi için, genel politikaların ve kurumların oluşturduğu ortamın bu kaynakların kullanımına elverişli olması gerekir. Örneğin ademi merkezileştirme, hukuksal reformlar, ortaklıklar ve katılım kaynaklarının daha etkili biçimde kullanılmasına katkıda bulunan etmenlerdir.

b. Hizmet sunumu. Eğitim, sağlık, beslenme, su ve sanitasyon alanlarındaki hizmetlerin etkili bir eşgüdümüne kavuşturulması (özellikle bu alanlardaki hizmetlerin sunumu aşamasında) programları daha etkili kılabılır. Örneğin toplum düzeyinde alındığında, bir okul komitesi, eğitimle daha doğrudan ilgili hizmetlerin yanısıra, bağışıklama, beslenme ve sanitasyon alanlarındaki müdahaleler için de bir üs işlevi görebilir.

c. Kavramsal çerçeveler. Yatırım, politika ve kurumsal araçların hazırlanmasında genellikle ekonomik çerçevelere başvurulur. Ancak, bu araçlar tümüyle ekonomik ilkelere dayandırıldıklarında, program amaçlarının en yoksul ve marjinal konumlardaki kişiler için gerçekleştirilmesi mümkün olmamaktadır. Oysa, ekonomik yaklaşımın insan hakları ilkelerini de gözetecek biçimde benimsenmesi durumunda, yoksullukla mücadeleye, sosyal kalkınmaya ve eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik programlar çok daha etkili olabilmektedir.

7. Eğitime yönelik uluslararası finansmanın artırılması.

Sanayileşmiş bütün ülkeler, öncelikle kızlara yarar sağlayacak programlar aracılığıyla, resmi kalkınma yardımlarının yüzde 10'unu temel eğitime ayırmalıdır. Söz konusu ülkeler bunu, Meksika'nın Monterrey kentinde yapılan Uluslararası Kalkınma Finansmanı Konferansı'nda dile getirdikleri taahhüde sadık kalarak gerçekleştirebilirler. Bu çerçevede sanayileşmiş ülkeler gayri safi ulusal hasıllarının yüzde 0.7'sini dış yardımlara ayırma hedefini hızla gerçekleştirecek, ayrıca toplam dış yardımların yaklaşık beşte biri de en az gelişmiş ülkelere gidecektir.

Hızlı Yol Girişiminin daha fazla ülkeyi kapsayacak biçimde genişletilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin gereksinimlerini karşılamak üzere gecikmesiz fon tahsisinin sağlanması. Herkes için Eğitim hedeflerine yönelik çalışmalarında Hızlı Yol Girişimi çerçevesinde yapılacak yardımlara hak kazanan ülkeler, donör ülkeler tarafından vaat edilen yardımları bir an önce alabilmelidirler. Bu girişim, herkese temel eğitim sağlanması hedefine ciddiyetle sahip çıkan bütün ülkeleri kapsayacak biçimde genişletilmelidir.

20. yüzyıldan arta kalan iş

Dünya tüm dikkatlerini kız çocukların eğitimi çerçevesinde belirlenen 2005 yılı hedefine yoğunlaştırmadığı sürece, 2015 yılı için belirlenen Binyıl Kalkınma Hedefleri de elimizden kayıp gidecektir. Uluslararası topluluk şimdi hemen harekete geçmezse, yeni bir kuşak kız çocuğu cehalet, suistimal, sömürü ve HIV/AIDS gibi dertler içinde kaybolup gidecek; üstelik bizim düşünebileceğimizden daha yakın bir gelecekte bu kızların çocukları da gereksiz ölümler, hiç de yazgı olmayan malnütrisyon, hastalık ve gerilik ortamlarında telef olacaktır.

Kız çocukların eğitimi, bilimin devreye girmesi için beklememiz gereken bir alan değildir. Neyin gerektiğini, neyin işe yaradığını iyi biliyoruz. Binyıl Kalkınma Hedefleri risk altında mı; kız çocukların eğitimine yapılacak yatırım bizi yeniden bu hedeflere ulaştıracak yola koyacaktır. Kalkınma çabaları kör total mı yürüyor; kız çocukların eği-

timi bu çabalara yeni bir ivme kazandıracaktır. Milyonlarca çocuk HIV/AIDS tehdidi altında mı; toplumsal cinsiyete duyarlı okullar bu anlamda etkili bir korunak olabilir. Dünyanın dört bir yanında çocuk hakları gündelik ve sistemli biçimde ihlal mi ediliyor; kız çocukların eğitim haklarının güvence altına alınması bütün çocukları güvenlik ve korunma yakasına taşıyacak bir köprüdür.

20. yüzyıldan arta kalan bu işi bitirmeden, 21. yüzyılda daha ilerilere gidemeyiz.

Binyıl Kalkınma Hedefleri

İki hedef (herkesin ilköğretim eğitimi görmesi ile toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi) çocuk ölümlerinin azaltılması açısından kritik önemdedir. Kız çocukların eğitim oranları yükseldikçe, çocuk ölümleri azalmaktadır.

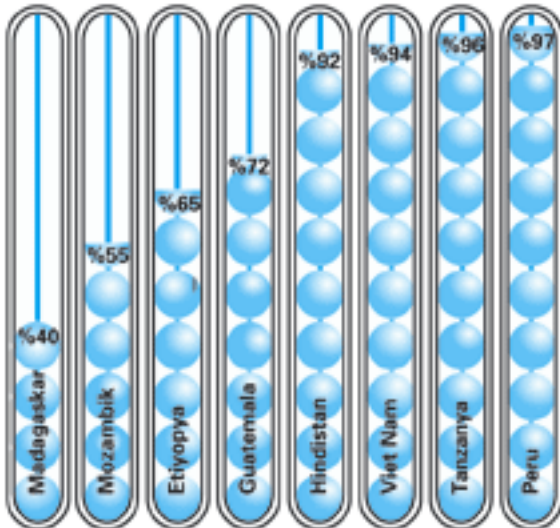
Kız çocuklar için orta öğretim

Orta öğrenimdeki erkeklerin yüzdesi olarak kız öğrenciler 1995-2000

İlkokulda başarı

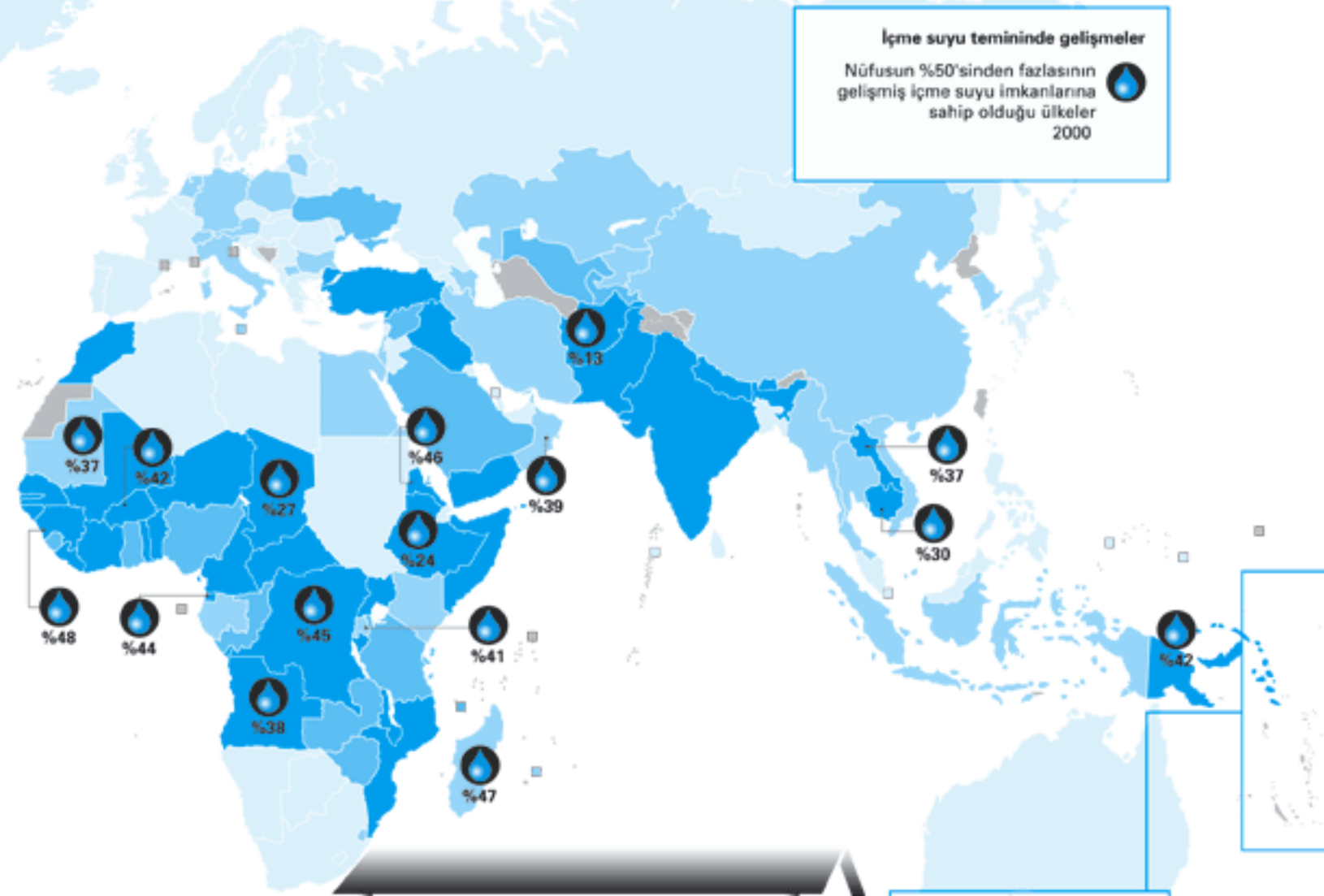
İlkokula başlayıp 5. sınıfa kadar gelen çocukların yüzdesi, 1995-2001 dönemine ait araştırma verileri, Seçilmiş ülkeler

ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI

İçme suyu temininde gelişmeler

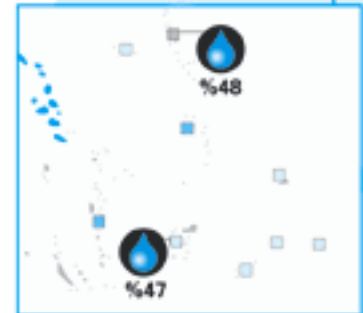
Nüfusun %50'sinden fazlasının gelişmiş içme suyu imkanlarına sahip olduğu ülkeler 2000

%8	Ruanda
%12	Afganistan, Etiyopya
%13	Eritre
%17	Kamboçya
%20	Nijer
%21	Kongo, Dem. Cum.
%23	Benin
%25	Orta Afrika Cumhuriyeti
%28	Haiti, Hindistan, Nepal
%29	Burkina Faso, Çad
%30	Lao Demokratik Halk Cum., Moğolistan
%33	Moritanya
%34	Solomon Adaları, Togo
%37	Gambiya
%38	Yemen
%40	Çin
%41	Namibya
%42	Madagaskar
%43	Fiji, Mozambik
%44	Angola
%47	Viet Nam
%48	Bangladeş, Kinbati
%49	Lesotho

Sanitasyon

Nüfusun %50'den azının yeterli sanitasyon imkanlarından yararlanabildiği ülkeler 2000

Bu harita, herhangi bir bölgenin ya da ülkenin hukuki statüsü ya da herhangi bir sınır konusunda UNICEF'in konumunu yansıtmamaktadır. Noktalı çizgi, Hindistan ile Pakistan'ın üzerinde anlaşıkılan Jammu ve Kaçmir denetim hatını yaklaşık olarak yansıtmaktadır. Jammu ve Kaçmir'in nihai statüsü ise henüz taraflarca belirlenmiştir.